

דקיל.

ותמהינן: וכי הוא קיל?! והאמרת לעיל שהוא המיר!

ומשנינן: הגמרא ספוקי מספקא ליה, ומרחי ליה לכל הצדדים (71).

מצורע — מהו שישלח קרבנותיו?

תא שמע מהא דתניא: אמר הכתוב בספר יחזקאל [פרק מד] ביחס לכהן טמא, שצריך להטהר מטומאתו לפני שיכול להביא קרבנו:

“ואחרי טהרתו” — אחר פרישתו של הכהן מן טומאת המת, שהזו עליו פעמיים ממי האפר של הפרה האדומה במשך שבעת הימים מפרישתו מן המת [ביום השלישי וביום השביעי].

“שבעת ימים יספרו לו” — אלו שבעת ימי ספירו של מצורע כהן שנרפא.

מזה שנקט הכתוב לשון ספירה, ולא נקט לשון הזאה האמורה בטמא מת — בא הכתוב ללמד גם על טומאת מצורע, שכהן אשר נצטרע, וצריך לנהוג ספירה של שבעה ימים, כדין מצורע שנצטרע ונרפא מצרעתו, אינו יכול לשלח אז את קרבנו. אלא רק לאחר שבעת הימים:

“וביום באו של הכהן אל הקדש, אל החצר הפנימית לשרת בקדש, רק אז יקריב הטאתו” —

זו עשירית האיפה שלו, שמביא הכהן א-10 ההדיוט כשבא להתחנך בעבודה בפעם הראשונה.

וצריך להביאה רק כשהוא טהור, ואינו יכול לשלח את עשירית האיפה כשהוא טמא. דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר: יש ללמוד זאת מדברי הכתוב בספר יחזקאל [פרק מד] “בבאו — יקריב”. בזמן שראוי לביאה הוא ראוי

לחומרא לכתחילה.

ותירץ, ששאר כל הספיקות, אינם אלא מדרבנן, ועל כן יש להקל בספיקם, אבל שילוח קרבנות, מפרש הרמב"ם שהוא נידון בשל תורה, כאבל ומצורע, ועל כן לא יביא לכתחילה, כדין ספיקא דאורייתא, אבל אם הביא, הורצה, שמכח הספק אינו יכול להביא קרבן אחר, שהרי הוא ספק חולין בעזרה. וע"ע בכסף משנה.

אבל החזו"א שם כתב, שבאמת מעיקר הדין היה לנו להתירו להביא קרבן בימי נידויו, כשאר כל הספיקות כאן, שכולם מדרבנן, אלא הואיל ויכול להמתין ולהביא לאחר זמן, אין ראוי להקל לכתחילה בספיקו. ועל זה סיים הרמב"ם, שאם הביא הורצה, כלומר, שאין בזה גדוד חטא

הוכחת רב יוסף שהיו משלחין קרבנותיהם. ולפי זה יישב את קושית השיטה, שדבר זה באמת תלוי הוא במחלוקת התנאים, ורבי עקיבא עצמו נחלק בחולין עם רבי ישמעאל בדין זה, ולדעתו, אין לנו שום הוכחה ששלחו קרבנותיהם במדבר, ועל כן היה נראה לו שבאמת לא שלחו קרבנות, מפני נידוים לשמים.

71. הרמב"ם שם פסק, שלא יביא לכתחילה, ואם הביא הורצה. והקשה הקרן אורה, ששאר כל הספיקות שבסוגייתנו, לא הזכיר הרמב"ם מהם מאומה, ומשום שדינם לקולא, וכמו שכתב הרי"ף [ועל כן לא הזכירם, וממילא נדע שהם מותרים], ומדוע לענין שילוח קרבנות נקט

להקרב. אבל בזמן שאינו ראוי לביאה — אינו ראוי להקרבה⁽⁷²⁾.

ומטומאת מת נלמד לטומאת מצורע, שאינו יכול לשלח את קרבנו בעודו טמא בטומאת מצורע.

וכיון שעסקה הגמרא בענין מנודה, מבארת הגמרא עתה את השלבים המביאים את האדם לדין נידוי.

אמר רבא: מנלן דקבעינן דוכתא [הב"ח], שקובעים מקום לדיון בתביעת התובע, ומשדרין ושולחים שליחא דבי דינא אל

הנתבע שיבוא לדין?

דכתיב [במדבר טז] "וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב".

ומנלן דמזמנינן את הנתבע לדינא?

דכתיב [במדבר טז] "ויאמר משה אל קרח: אתה וכל עדתך".

ומשה שלוחו של הקב"ה היה לקרוא את קרח ואנשיו לדין.

ומנלן ששולחים בית דין שליח לזמנו לדון

בהלכות מנודה.

ספירו, שאז אינו משתלח אלא ממחנה לוייה. ועיין מנחת ברוך [כג] שהאריך.

עוד הביאו התוס' שיש מחלקים בין טומאה היוצאה מגופו, לטומאת מגע, שמשלח קרבנותיו.

והרמב"ם [שם יב] חילק בין טומאת מת ומצורע, לטומאת מגע שרץ וחביריו. וכתב בזכר יצחק [א סט] שמקור דבריו הוא מסוגיתנו. וע"ע בכסף משנה.

והקשו התוס', הלא אינו יכול לסמוך על הקרבן מפני טומאתו, ואמנם אין הסמיכה מעכבת, אבל איך נתיר לו לכתחילה להביא קרבן ולבטל מצות סמיכה, ומדוע הוצרכנו לימוד מיוחד לדין זה שאינו משלח. ותיירץ השיטה, כיון שאין הדבר ידוע אימתי יתרפא מצרעתו, ויתכן שלא יתרפא לעולם, לכן, כדי שלא לבטל לגמרי את מצות הקרבן, התרנו לו להביאו בלא סמיכה, ולבטל חלק מחלקי המצוה. ובאמת, בשאר טמאים לא נתיר להם לכתחילה להביא [אותם קרבנות הטעונים סמיכה], שהרי יכולים הם להמתין לטהרתם.

וכל זה הוא לפירוש רש"י ותוס' בסוגיין. אבל התוס' במנחות [סב] פירשו להיפך, שדוקא

72. רש"י מפרש, שדין זה נוהג בין בטומאת מת ובין בטומאת מצורע. אבל התוס' כתבו, שדוקא במצורע החמרנו שלא ישלח קרבנותיו, מה שאין כן בשאר טמאים. וגדר הדבר מפורש בתוס' רי"ד ובתוס' הרא"ש, שדין זה שאינו משלח, אינו מדיני הטומאה שעליו, אלא מדיני אבילות, וכמו שמצאנו שהוא טעון פריעה ופרימה וכו'.

ובזכר יצחק [א מג] כתב לחדש לפי זה, שדוקא במצורע נאמר דין זה, אבל מצורעת, משלחת קרבנותיה, וכמו שמצאנו שאין נוהגין בה דיני אבילות דמצורע, לענין פריעה ופרימה, ולענין היתר תשמיש, עידין סוטה כג וכריתות ת.

והתוס' כתבו בפירושו, שאף בימי ספירו אינו משלח קרבנותיו. וטעמם, שהרי משמעות הדרשה היא, להצריכו לספור ז' ימים כדין מצורע, ורק אח"כ יביא חטאתו. אבל האחרונים דקדקו מלשון הרמב"ם שם, שדוקא בימי חלוטו, אבל בימי ספירו יכול לשלח. שהרמב"ם תלה הדבר בביאתו למחנה, ודין זה אינו נוהג בימי

לקמי לפני גברא רבא?

דכתיב [במדבר טז] "לפני ה'".

ומנין שמזמינים את ופלניא, לשניים שיכואו כאחד? (73)

דכתיב "אתה, והם, ואהרן".

ומנין דקבעינן זימנא לדיון?

דכתיב "מחר".

ומנין שקובעים זימנא בתר זימנא אם לא בא הנתבע בהזמנה הראשונה?

דכתיב [ירמיהו מו] "קראו שם פרעה מלך

מצרים שאון, העביר המועד".

ומנלן דאי מתפקר חירף הנתבע ופגע בכבודו של שליחא דבי דינא, ואתי וחזר ובא השליח ואמר לבית דין שהנתבע חירפו, שמותר לבית דין לקבל את דברי השליח, ולא מיתחזי ולא נראה הדבר כקבלת לישנא בישא על ידי הבית דין? (74)

דכתיב [במדבר טז] שאמרו דתן ואבירים לשליחו של משה: "העיני האנשים ההם תנקר". ואם לא היה רשאי משה לשמוע את השליח כיון שזה לשון הרע, כיצד ידע משה שהם אמרו זאת? (75)

ומנלן דמשמתינן את מי שאינו בא לדין או את מי שאינו מציית לפסק הדין?

שאיין לדבר לשון הרע אפילו כשהוא אמת. שהרי לפי פירוש רש"י, שחירפו את השליח, היה בזה משום לשון הרע, ולולא שהיה שליח בית דין, היה אסור עליו לספר הענין, אף על פי שהשליח עצמו יודע שהדבר אמת. והוא הדין ברכילות, שאיין לאמרה אפילו על אמת. וכמו שמוכח לפי פירוש הרא"ש ונמוקי". וכמו כן הוכיח מכאן, שאסור לספר לשון הרע, אפילו כשאומרו בפני שלשה אנשים, ואף על פי שעל ידי זה יהיה בא הדבר לאזני מי שמספר עליו. שהרי מעשה זה היה בפני בית דינו של משה, ואף על פי כן לא הותר אלא משום שהוא שליח בית דין. ועיי"ש [ב במ"ח א].

והרש"ש הקשה, הרי אפילו מגילת אסתר נאמרה ברוח הקודש, וכמו שהוכיחו במסכת מגילה [י] ממה שנאמר "ויאמר המן בלבו", וכמו כן יש לפרש כאן, שזהו מדברי נותן התורה, אבל באמת יתכן שהשליח לא סיפר למשה רבינו כלום, מפני איסור לשון הרע שבדבר. ובמלא הרועים הקשה, ממה שאמרו

בעשירית האיפה, הבאה לחינוך הכהונה, הצריך רבי שמעון שיטהר מקודם, שאין ראוי להתחנך לעבודה, בימי טומאתו, אבל בשאר קרבנות יכול אף המצורע להביא קרבנותיו.

וכתב החזו"א, שלפי דבריהם מיושב, מדוע נזכר דין זה דמצורע אינו משלח קרבנו, בכהן. 73. הש"ך [ח"מ יא א] כתב בשם הבאר שבע, שאין צריך להודיעו על איזה תביעה הוא קרוא לבית דין, ודי בזה שמודיעים לו מי התובע. אבל דעת הש"ך אינה כן. ועיין ריטב"א.

74. רש"י מפרש, שחירף את השליח. וכתב הרש"ש, שלכאורה לשון זה, לאו דוקא, שהרי במעשה דדתן ואבירים, שממנו הוכיחה הגמרא דין זה, חירפו הם את משה רבינו, ולא את השליח, וכמו שנאמר שם, "המעט כי העליחנו וגו'". וכן הוא באמת לשון הרא"ש ונמוקי יוסף. וע"ע בהערה הבאה.

75. החפץ חיים [א במ"ח א] הוכיח מכאן,

דכתיב אודות מרוז, שלא באו להשתתף במלחמה "אורו ארור" (77).

ומנין שמחרימים גם את מי **דאכיל ושתי בהדיה**, ביחד עם המנודה, וקאי ומי שעומד **בארבע אמות ידיה** — **דכתיב** "אורו ארור ישביה" (78).

ומנלן דפרטינן הטאיה שמפרטים ומודיעים את חטאו של המנודה **בציבורא**? (*78)

דכתיב [שופטים ה] "אורו מרוז", על שלא באו לקריאת ברק בן אבינועם לצאת למלחמה, וברק היה שופט של ישראל (76).

ומנלן שצריך לומר למי שמשמתיים אותו שהוא מנודה מחמת **דהכי היא סברא דגברא רבה**, שיש לנדונו, ואומרים לו מי הוא החכם הסובר שיש לנדונו?

דכתיב "אמר מלאך ה".

ומנלן דמחרמינן שמכריזים עליו "ארור"?

אין צורך לשמתו, אלא לנדונו בלבד, ורק כשנראה לבית דין לפי הענין להחמיר עליו יותר, אז משמתין אותו. והמוחרם יש בו חומרא נוספת, שהוא אסור בהנאה מבני אדם, ורק בכדי חייו התירו לו להשתכר. ולדעתו, צריך לפרש לשון הגמרא כאן "משמתין", כשנראה לנו להחמיר עליו ולשמתו. כן כתב הב"ח.

77. כתב הדרישה, שמכאן יש רמז למה שמבואר לקמן בגמרא, שקודם שמחרימין אותו, יש לנו לנדונו שתי פעמים, ועל כן אמר הנביא "אורו מרוז, אורו ארור", שטרם שיחרימוהו בארור, שהוא החרם, ינדוהו שתי פעמים, והוא לשון "ארור", שאינו לשון קללה מפורשת כארור.

78. הריטב"א מבאר, שאין הכונה בזה, שמגדים לכל מי שישב בד' אמותיו, אלא הוא מלשון האיסור, שלא יאכלו וישתו עמו, ולא ישבו בד' אמותיו. אבל יכולים הבית דין לנדונו לכל מי שישב אצלו, כשנראה להם לפי צורך הענין.

*78. הקהלות יעקב מצדד לומר, שאין זה מעכב בחלות הנידוי, אלא שלכתחילה יש לנו לעשות כן, כדי לאיים עליו.

בירושלמי, שמוטר לדבר לשון הרע על בעלי המחלוקת, ואם כן נאמר, שמפני זה הותר לשליח לספר עליהם לשון הרע, ולא משום שהוא שליח בית דין.

והחפץ חיים [ח יז] כתב ליישב זאת בשם גליון הש"ס לירושלמי, שהיתר זה אינו אלא כשעל ידי הסיפור יהיה אפשר להשקיט המחלוקת, מה שאין כן בענינו, שלא היה בזה כדי להשבית המחלוקת.

76. נחלקו הרמב"ם והראב"ד בעיקר דין נידוי. שלדעת הרמב"ם [ת"ת ז ב], כשאינו מציית לבית דין [וכפי שיבואר לקמן בגמרא האם יש צורך בהתראה קודם הנידוי, ובאיזה אופנים], מכריזים עליו נידוי, והוא שמתא, וכמשמעות הלשון כאן בגמרא "משמתין".

ולקמן בגמרא נלמד, שלשון שמתא יש בו ענין קללה. וכן יש להוכיח מהדרשה ד"אורו מרוז", שהוא לשון ארור. ומכל מקום אינו כמו מוחרם, שהוא חמור יותר, הואיל ולשון הקללה מפורשת בו.

אבל דעת הראב"ד [טויו"ד שלד], שלשון נידוי לחוד ולשון שמתא לחוד, שנידוי ענינו ריחוק מבני אדם, ככל הפרטים שלמדנו בסוגיא לעיל, אבל אין בו ענין קללה כלל, מה שאין כן שמתא, שהוא קללה. וכשאינו מציית לבית דין,

דכתיב [שופטים ה] "כי לא באו לעזרת ה'".

ואמר עולא: בארבע מאה שיפורי שופרות שמתיה ברק למרוז.

איבא דאמרי: מרוז לא היתה עיר, אלא גברא רבה בשם "מרוז" הוה.

ואיבא דאמרי: מרוז — כוכבא הוה, והוא היה כוכב מזלו של סיסרא. שנאמר [שופטים ה] "מן שמים נלחמו הכוכבים", שהיתה מלחמת כוכבים נגד כוכב מזלו של סיסרא, הנקרא מרוז.

ומנלן דמפקרינן נכסיה של המסרב לציית להוראת חכמים?

דכתיב [עזרא י] "וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים — יחרם כל רבושו. והוא יבדל מקהל הגולה".

ומנלן דנצינן, שנלחמים ומכים, ולייטינן, ומקללים, ומחנינן, ומוחים, ותלשינן שיער, ותולשים שיער, ומשבעינן, ומטילים חומר של שבועה, כדי לאלץ אדם לציית להוראת חכמים או להוראת בית דין?

דכתיב בספר נחמיה, כאשר לחם נחמיה באנשים שנשאו נשים נכריות, ודרש מהם

לגרשן [פרק יג] "ואריב עמם, ואקללם. ואכה מהם אנשים, ואמרטם, ואשביעם" (79).

ומנלן דכפתינן את ידיו ורגליו, ואסרינן שקושרים אותו לעמוד כדי להלקותו, ועבדינן "הרדפה" [יתבאר להלן]?

דכתיב [עזרא ז] "הן למות, הן לשרושי, הן לענש נכסין, ולאסורינן".

מאי "לשרושי"?

אמר אדא מרי אמר נחמיה בר ברוך אמר רב חייא בר אבין אמר רב יהודה: הרדפה.

מאי "הרדפה"?

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: שמנדין אותו לאלתר.

ושונין לנדותו פעם נוספת לאחר שלשים יום, ומחרימין אותו ב"ארור" לאחר שלשים יום, אם עמד במריו (79*).

אמר ליה רב הונא בר חיננא: הכי אמר רב חסדא, מתריין ביה לציית לדינא, שלש פעמים, בימי שני וחמישי ושני.

והני מילי שמתרים בו שלש פעמים —

ציין לחרם דרבינו גרשום, שאסר לגרש אשה בעל כרחא, ושלא לישא שתי נשים, ושלא לקרוא כתב חבירו בלא רשותו, ובכל דברים אלו, יש איסור מלכתחילה שלא לעשותם. והנודע ביהודה [א אהע"ז עה] הביא בשם הרשב"א, שדין זה מן התורה.

79*. הב"י כתב בביאור דברי הרמב"ם, שזהו דוקא באפקירותא, שבוה מבואר לקמן שאין

79. הרמב"ן במשפט החרם מבאר, שזהו מכחו של החרם, להטיל שבועה על אחר, מה שלא מצאנו במקום אחר, שלעולם אי אפשר להשביע לאחר, אלא אם כן אמר אמן. ועיי"ש שפירש בזה כמה מקראות מן התורה ומכתבי הקודש. והקהלות יעקב מבאר דבריו, שבחרם ישנם שני חלקים. א] יש בכח הבית דין להעניש ולקלל את הראוי לכך, לפי הצורך. ב] יש כח בידם לאסור עשית פעולה מסויימת. וכדוגמא לדבר

אמר ליה אביי לרב אידי בר אבין: מידוי, האם שמיע לך משהו בהא דינא?

אמר ליה: הכי אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: טוט, השופר שהכריזו בו את הנידוי, אסר אותו, וטוט, ואותו השופר שרי, גם יתיר אותו! והיינו, בכח מי שאסר את נידויו יש את הסמכות להתירו גם אם לא עברו שלשים יום⁽⁸¹⁾.

אמר ליה אביי: הני מילי שאפשר להתיר נידוי תוך שלשים יום, אם הוטל הנידוי ביחס לממונא.

אבל נידוי לאפקירותא אי אפשר להתירו עד דחילא שמתא עליה תלתין יומין, וכאן הטלנו עליו נידוי כתוצאה מאפקירותא⁽⁸²⁾.

ומדייקת הגמרא מכך שאביי עצמו טרח לברר אם הוא יכול להתירו, שרק המנדה יכול להתיר ולא אדם אחר:

אלמא, קסבר אביי שהני בי תלתא דשמיתו

לענין ממונא, לשלם את חובו. אבל לאפקירותא, כשהוא מבזה תלמידי חכמים — לאלתר מנדים אותו⁽⁸⁰⁾.

הוא טבחה, בעל איטליו, דאיתפקר ברב טובי בר מתנה, שזילזל בכבודו, ולא רצה לציית לפסק דינו שהוא חייב לשלם לתובע אותו.

אימנו נמנו עליה אביי ורבא, ושמתוהו.

לסוף אזל הטבח ופייסיה לבעל דיניה.

אמר אביי שהיה בין המנדים אותו: היכי ליעביד?

לישרי ליה, להתיר לו את נידויו אי אפשר, היות ועדיין לא חל שמתא עליה תלתין יומין, ואין נידוי בפחות משלשים יום!?

לא לישרי ליה — קא בעו רבנן למיעל לגביו, שהיו צריכים לקנות אצלו בשר.

נידוי לזמן מסויים, ועבר זמן זה, יש צורך בהתרה, ואינו נעשה מותר מאליו. אבל דעת הריטב"א שאינו צריך התרה [על כל פנים כשחזר בן]. אולם זהו דוקא כשהנידוי היה לזמן מסויים, אבל כשנידו בסתם, צריך התרה.

ולפי דעתו, על כרחנו להעמיד נידון הגמרא כאן כשנידו בסתם, ולכן, אף על פי שסתם נידוי הוא ל' יום, וכמו שכתב הש"ך [כד], מכל מקום אינו כמו שקבעו הזמן בפירושו, ולכן היה צריך התרה אף לאחר שיקלו ל' יום [וכמו שמוכח לפי גירסת הר"ף "בעו רבנן למיפטר"]. ויעויין תוס' ביצה ה.

82. הר"ן והתוס' [נדרים ז] ביארו, שזהו דוקא כשהוא מרשיע ומפקיר עצמו לדבר איסור, אבל

צריך להתרותו תחילה, ולכן יש לנדוהו שתי פעמים קודם שיחרימוהו, שהנידוי הראשון חשוב כמו התראה, אבל בדיני ממון, שהוא צריך התראה תחילה, כמבואר לקמן, אזי מיד לאחר שלשים יום מחרימין אותו.

80. רש"י מפרש, כשביזה תלמידי חכמים. והטור הוסיף, כשעבר על דבר איסור.

81. רש"י מבאר מלשון שופר. וכתב הריטב"א, שלשון הגמרא "וטוט שרי" הוא לאו דוקא, שאמנם בנידוי צריך לתקוע בשופר, וכמו שמפרשת הגמרא לקמן הטעם, אבל בהתרה לא שמענו מעולם שיהיה צריך בו תקיעת שופר. עוד הביא הריטב"א בשם רש"י, שאם עשו

— לא אתו תלתא אחריני ושרו ליה.

מנודה לנשיא, על פגיעה בכבודו — מנודה לכל ישראל.

דאיבעיא להו: הני בי תלתא דשמיתו, שלשה שנידו אדם — מהו למיתו תלתא אחריני, האם אפשר שיבואו שלשה אחרים, ושרו ליה, ויתירו לו נידויו, או שמא צריכים להתירו דוקא אותם שלשה הראשונים אשר נידוהו?

מנודה לכל ישראל — אינו מנודה לנשיא.

תא שמע: מנודה לרב, שנידו אותו על שפגע בכבוד הרב, הרי הוא מנודה גם לתלמיד, והיינו, שהכל חייבים לנהוג בו כמנודה.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: אחד מן התלמידים שנידה לכבודו יחד עם עוד תלמידים שנידו עמו על פגיעה בכבודם, ומת — חלקו של התלמיד המת אינו מופר, וצריך לנהוג בו נידוי.

אבל אם היה מנודה לתלמיד, שהתחייב נידוי על פגיעה בכבוד התלמיד, אינו מנודה לרב, שאין הרב חייב לנהוג בו כמנודה, ומותר לרב להתקרב אליו⁽⁸³⁾.

שמע מינה תלת:

שמע מינה: תלמיד שנידה לכבודו — נידויו נידוי⁽⁸⁴⁾.

מנודה לעירו, שנידוהו בני עירו, הרי הוא מנודה גמור, והוא מנודה אף לעיר אחרת.

ושמע מינה: כל אחד ואחד מהמנדים צריך להיות מיפר חלקו⁽⁸⁵⁾.

אבל מי שלא נידוהו בני עירו, אלא שהיה מנודה לעיר אחרת — אינו מנודה לעירו.

ושמע מינה: הני בי תלתא דשמיתו — לא אתו תלתא אחריני ושרו ליה.

כשנכשל ועשה איסור, פעם אחת, אפשר להתיר לו מיד.

כשנידוהו לכבוד עצמו, אבל כשנידוהו על שעבר איסור, הרי הוא מנודה לכל אדם. ולשון הרמב"ם [ת"ז יד] הוא, "אפילו נידוהו קטון שבישראל, חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נידוי".

83. הוא הדין שאינו מנודה לחכמים הגדולים ממנו, כן כתב הריטב"א. והבי"דן, האם הוא מנודה לשאר החכמים השוים לו בחכמה והפחותים ממנו, או שאינו מנודה אלא לשאר המון העם. וע"ע שיטה.

84. החזו"א [יו"ד רה] מבאר הטעם, כדי שתהיה כבוד התורה קבועה בלבבות, ושלא יתרגלו לזלזל בכבוד החכמים.

והריטב"א הביא שנחלקו הראשונים, האם כשאינו מנודה לכל אדם, מחוייב הוא בעצמו בכל מנהגי המנודה שנתבארו לעיל בגמרא, כתספורת וכיבוס, או שכל מה ששינו שם אינו אלא כשמנודה לכל.

85. ביארו הראשונים, שאינם צריכים לישב יחד כשבאים להתירו, אלא כיון שבטופו של דבר התירו לו אותם חכמים שנידוהו, הרי זו התרה.

עוד מבואר לקמן בגמרא, שזהו דוקא

אמר אמומר: הלכתא, הני בי תלתא דשמיתו — אתו בי תלתא אחריני ושרו ליה (86).

אמר ליה רב אשי לאמומר: והא תניא רבן שמעון בן נמליאל אומר: אחד מן התלמידים שנידה ומת — חלקו אינו מופר.

ומדייק רב אשי: מאי לאו — אינו מופר כלל! והיינו, שאין לו הפרה משום שצריך המנדה להתיר, ועתה הוא מת.

אמר ליה אמומר: לא כך הוא. אלא אינו מופר עד דאתו בי תלתא אחריני ושרו ליה (87).

תנו רבנן: אין נידוי פחות משלשים יום (88), ואין נזיפה פחות משבעה ימים (89).

ואף על פי שאין ראייה לדבר — יש זכר לדבר: שנאמר [במדבר יב] "ואביה ירק ירק בפניה [שהוא כעין נזיפה] — הלא תכלם שבעת ימים!"

אמר רב חסדא: נידוי שלנו, של בני בבל, הוא כנזיפה שלהן, של בני ארץ ישראל. וכיון שנתבאר שהנזיפה היא שבעה ימים, כמו במעשה מרים, אם כן, הנידוי בבבל הוא שבעה ימים (90).

הנידוי לשלשים יום. וכונתו, שאף אם לא התירו לו הנידוי, נפקע הנידוי מאליו כשעבר הזמן [על כל פנים כשחזר בו], וכמו שהבאנו לעיל בשם הריטב"א. עוד פירש בכונת הברייתא, שאם לא חזר בו, אין מנדין אותו שנית, וכמו כן אין מחרימין אותו אחר הנידוי השני, עד שיעבור ל' יום.

והראב"ד פירש, שאם לא חזר בו, ובא לבית דין לבקש התרה, יכולים הבית דין להתיר לו לאחר ל' יום, אם ירצו. וכתב הש"ך, שדין זה נוהג דוקא בעניני ממון, אבל לא כשעבר עבירה.

89. הראב"ד פירש ענין הנזיפה, שהוא יושב בביתו, וממעט מלישא וליתן עם בני אדם, אבל אין נוהגים בו דיני מנודה המבוארים לעיל, וכמו כן אינו צריך התרה או פיוס.

אבל הש"ך [כז] כתב בשם הקונדריסין, שאין לו לגלח. ועיין הערה 50.

90. כתבו הגהות מיימוניות [ת"ת ז ב], שזהו דוקא כשנידוהו על שנהג שלא כשורה כלפי החכם, אבל כשביזהו וחירפו, אף נידוי שלנו הוא שלשים יום.

86. כתב הריטב"א, דוקא כשהמתירים שוים בחכמה לאותם שנידוהו, אבל כשהם פחותים מהם, אינם יכולים להתיר הנידוי. והוכיח כן מסוגיא דלקמן. אבל לדעת הרמב"ם [ת"ת ז ט], אפילו שלשה הדיוטות יכולים להתירו. וביאר הלחם משנה, שזהו דוקא כשאנו יודעים שחזר בו המנודה ממעשיו הרעים, אבל כשאיננו יודעים אם חזר בו, או כשנידוהו לכבוד תלמיד חכם, אין יכולים להתירו אלא אם כן הם שוים בחכמה למנדים.

והוסיף השיטה, שכמו כן צריך שיהיו שוים להם במנין, שאם המנדים היו חמשה, צריך שהמתירים גם כן יהיו חמשה.

87. ביאר הריטב"א, שאף על פי שרוב המנדים התירוהו, אינו מותר עד שיתירוהו כולם, ולכן צריך עוד חכם שיתיר לו.

88. כתב הריטב"א, לדעת אביי לעיל, שבאפקירותא אין מתירין קודם שיעבור ל' יום, מתפרשת הברייתא כפשוטה. אבל לדעת רב אידי בר אבין, שיכולים להתיר קודם לכן, צריך לפרש, שמתחילה כשבאים לנדוהו, מגבילים

שמקפיד עליו בדעתו, ולכן, נהג נזיפותא
בנפשיה תלתין יומין.

ושורב אירע מעשה בהקפדה של רבי, שהביא
לקבלת נזיפה:

פעם אחת, גזר רבי שלא ישנו לתלמידים
בשוק בפומבי, אלא רק בצנעא.

מאי דרש?

דרש את הפסוק בשיר השירים [פרק ז]
"חמוקי ירכיך — כמו חלאים".

מה ירך צריכה להמצא בפתר, שחייבים
לכסותה בבגד,

אף דברי תורה בפתר, והוקשו דברי תורה ב-טו
בפסוק זה לירך, בסיומו של הפסוק, שנכתב
בו "מעשה ידי אומן", והכונה היא לתורה,
שהיא "מעשה אומנתו של הקב"ה" [לשון
רש"י].

יצא רבי חייא, ושנה לשני בני אחיו בשוק,
לרב [שהיה בן אחיו של רבי חייא ובן
אחותו של רבי חייא], ולרבה בר בר חנה
[שהיה בן אחיו ולא היה בן אחותו].

שמע רבי על כך שרבי חייא שנה להם
בשוק, ואיקפד על רבי חייא, על ששנה דברי
תורה בחוץ⁽⁹³⁾.

ופרכינן: וכי נזיפה דידהו, של בני ארץ
ישראל, היא רק שבעה ימים בלבד, ותו
לא!?

והא רבי שמעון בר רבי ובר קפרא הוו יתבי
וקא גרסי, קשיא להו שמעתא.

אמר ליה רבי שמעון בנו של רבי לבר
קפרא: דבר זה צריך רבי. צריכים אנו להגיע
לרבי [אביו של רבי שמעון], כדי שיבאר
ויפתור לנו את הקושי שבסוגיא.

אמר ליה בר קפרא לרבי שמעון: ומה רבי
אומר בדבר זה?! והיינו, אין רבי בעולם
שיכול להסביר לנו ענין זה.

אזל רבי שמעון בר רבי, ואמר ליה לאבוח
את דברי בר קפרא. ואמר זאת לתומו, ולא
כהולך רכיל [רש"י]⁽⁹¹⁾.

איקפד רבי על הזלזול בכבודו.

אתא בר קפרא לאיתחזויי ליה. בא בר קפרא
לבקר את רבי, שהיה חולה.

אמר ליה רבי: בר קפרא, איני מכירך
מעולם! ובכך רמז לו על הקפדתו, ושאינו
רוצה שישאר במחיצתו אלא יעזוב את
המקום⁽⁹²⁾.

ידע בר קפרא דנקט רבי מילתא בדעתיה,

92. החפץ חיים שם ביאר, שאמנם רבי לא
האמין למה ששמע מרבי שמעון, מצד איסור
קבלת רכילות, ומכל מקום אמר לו כן, כדי
שיראה מה ששייב לו, ועל פי זה ידע אם אמת
נכון הדבר מה ששמע אודותיו.

93. מבאר הח"ח [ז ח], שרבי לא סמך על

91. החפץ חיים [ז יח ובהגהה] הקשה, איך
הותר לו לספר הדבר, והלא יש בזה משום
רכילות. וכתב בזה שני ביאורים: א. בעת הסיפור
לא עלתה על דעתו של רבי שמעון שיש בזה
משום רכילות. וכן נראה שפירש רש"י. ב. בר
קפרא אמר דבריו בפני שלשה, ובאופן זה, אין
איסור לספר הדבר לפי תומו.